

Kõik valimisringkonnad ja -jaoskonnad on kaetud valvega ...

Nõukogude valimised julgeolekudokumentide peeglis

Tiit Noormets

ENSV Ülemnõukogu valimiste 9. valimisringkonna hoone Tallinnas. Foto: E. Järve. EFA 0-365

Valimised olid Nõukogude Liidus väga tähtis sündmus. Mida vähem neil tegelikkus tähendust oli, seda suuremaks tõusis valimiste osa nii inimeste ajupesuse kui ka välismaailmale näidatava kommunistliku totalitaarvõimu fassaadi ehitamises. Selleks pidid valimised muidugi toimuma “organiseeritult, kultuuriselt ja tulemuslikult”. Ehk lahtiseletatult: tulemused olid ettemääratud, valimisurnide

juurde ähvardati ja meelitati võimalikult palju valijaid, keda seal siis kostitati ka tsirkuse ja leivast defitsiitsemate kaupadega. Kuid kõigest sellest oli veel vähe.

Seal, kus nõukogude võimu vastu astus relvastatud vastupanuliikumine – Eestis, Lätis, Leedus, Valgevenes ja Ukrainas aastatel 1944–1954, oli valimisfarsi läbiviimisel vaata et kõige tähtsamaks abinõuks selle kindlustamine

ja valvamine relvade jõul. Eestis ei võtnud metsavennad küll ette laiaulatuslikku ja sihikindlat võitlust valimiste nurjamiseks, nagu see toimus Leedus ja Ukrainas, kuid sellest hoolimata viidi valimisi tõelise tšekistlik-sõjaväelise operatsioonina läbi ka siin. Lähemalt näitab seda siinavaldatav väike valik dokumente. Need on Eesti NSV siseministri ja siseministeeriumi banditismivastase võitluse osakonna ettekanded Moskvasse, NSV Liidu Siseministeeriumi banditismivastase võitluse peavalitsusele Eesti NSV Ülemnõukogu valimiste ettevalmistamise ja läbiviimise kohta 16. veebruaril 1947. Lisaks valimiste sõjanduslikule küljele on neis dokumentides tähelepanuväärne ka valimistulemuste lausa “plaanimajanduslik” arvestus.

Tallinnast Moskvasse 14.2.1947

Valimiste tagamiseks on läbi viidud järgmised abinõud:

1. 25.1.47. a. on loodud ENSV MVD-MGB¹ ühendatud operatiivstaap, samuti on loodud ühendatud operatiivstaabid kõigis maakondades.
2. MVD vägede, miilitsa, hävituspataljonide ja kohaliku partei-nõukogude aktiivi jõududega on organiseeritud ringkonna- ja jaoskonna-valimiskomisjonide valve. Lahendatakse küsimust armeeüksuste isikkoosseisu eraldamisest sellel eesmärgil. 10. armee juhatus seni veel keeldub eraldamast vajalikku hulka – 1800 inimest.
3. Tallinna linnas ja kõigis maakondades on organiseeritud Ülemnõukogu kandidaatide ja saadikute valve.
4. Riigipiiri valvet on tugevdatud.
5. MVD operatiiv-tšekistlikud grupid, mis loodi detsembrikuus ülesandega likvideerida tegutsevad banded ja illegaalid, jätkavad tööd.
6. Kohaliku partei-nõukogude aktiivi kaasamisega jätkub töö illegaalide legaliseerimiseks.
7. Tallinna linnas ja kõigis maakondades on

ellu viidud abinõud tugevdamiseks võitlust kriminaalkuritegevusega.

8. Ülemnõukogu valimiste kampaania kulgeb üldiselt normaalselt. Esinevad üksikud avalike nõukogudevastaste nähtuste faktid, mis väljenduvad valimiseelsete koosolekute nurjamise katsetes, lendlehtede levitamises ja nõukogudevastase agitatsiooni läbiviimises.

Tallinnast Moskvasse 15.2.1947 kell 24.00

Põhilised valimiste tagamiseks läbiviidud abinõud on 16. veebruari seisuga järgmised:

1. Kõik valimisringkonnad ja -jaoskonnad on kaetud hävituspataljonidest, MVD vägedest ja 10. kaardiväearmeest väljapandud valvega. IB² koosseisust on valvesse rakendatud kuni 5 tuhat inimest. Kohapeal on ringkondade ja jaoskondade juurde kinnitatud MVD-MGB ja miilitsa operatiivtöötajad.
2. 10. armee koosseisust on eraldatud valimisjaoskondade valveks perioodil 14. kuni 17. veebruarini 760 inimest.
3. Vabariigi linnades on 15. ja 16. veebruariks organiseeritud tugevdatud patrullteenistus kokkuleppel garnisoniülemate ja sõjaväe komandantidega.
4. Valimisdokumentide vedu valimisjaoskondadest ringkondade valimiskomisjonidesse on tagatud valvega.
5. MVD maakonna-osakondade operatiivkoosseisule on 16. veebruar kuulutatud tööpäevaks. MVD maakonna-osakondade juures ja keskuses ENSV MVD juures on organiseeritud valve-operatiivgrupid koos autotranspordiga.
6. Maakondade territooriumil jätkavad tegutsemist operatiiv-sõjaväelised grupid põhiliste tegutsevate bandiidigruppide jälitamiseks ja likvideerimiseks.
7. On organiseeritud side maakondadega ja viimastest ringkonna- ja jaoskonna-valimiskomisjonidega.

¹ MVD-MGB – Siseministeerium ja Riikliku Julgeoleku Ministeerium.

² IB – hävituspataljon (istreibitelnoõ bataljon).

Tallinnast Moskvasse 16.2.1947 kell 10.00

Kõigis valimisjaoskondades algas hääletamine ENSV Ülemnõukogu deputaatide poolt täpselt kell 6 hommikul, see toimub normaalselt ja organiseeritult.

Vabariigi maakondades pole banditismiilminguid registreeritud.

Märgitud on üks kriminaalne ja üks nõukogudevastane juhtum:

1. Ööl vastu 16.2.1947 avastati ja võeti ära Võru linnas tänavale kleebitud 6 nõukogudevastast käsitsi kirjutatud eestikeelset lendlehte, mis kutsusid üles mitte hääletama kommunistide ja parteitute bloki poolt. Kurjategijate jälitamist ja uurimist teostab MGB MO.³
2. 16.2.47 kell 2.00 Pärnu maakonna Saarde vallas tapeti oma majas röövimise eesmärgil kodanik Pedajas – 60 aastane. Röövijad – KBF⁴ üksiku inseneripataljoni sõjaväelane, nooremseersant EVIN Vassili ja 2 naist – on kinni peetud.

Tallinnast Moskvasse 16.2.1947 kell 14.00

Ülemnõukogu valimised jätkuvad kõigis valimisringkondades normaalselt.

Seisuga kell 14.00 bandiitlikke ja muid ilminguid vabariigi territooriumil pole registreeritud.

Seisuga kell 14.00 16. veebruaril seisib vabariigis tervikuna valimisnimekirjades 790.638 valijat. Sellest arvust on hääletanud 612.770 inimest ehk 77,5%.

Üksikutes ringkondades on hääletanud: 9. ringkonnas, kus kandideerib sm. STALIN, 8.244 valijast kella 14.00 hääletanud 7.706 inimest ehk 93,47%. 2. ringkonnas, kus kandidaadiks on sm. MOLOTOV – 7.976 valijast on hääletanud 7.018 ehk 87,98%. 84. ringkonnas, kus kandidaadiks on sm. ŽDANOV – 7.904

TPI majandusteaduskonna dekaan A. Sipsakas valimas 16.02.47. Foto: A. Lukin. EFA 0-686

valijast on hääletanud 5.895 ehk 74,58%.

Ringkonnas nr. 1, kus kandidaadiks on Eestimaa K(b)P KK sekretär sm. Karotamm, on 9.539 valijast hääletanud 7.604 inimest ehk 79,71%.

Hääletamine toimub kogu vabariigis normaalselt, järgnevad tulemused teatame täiendavalt.

Tallinnast Moskvasse 16.2.1947 kell 20.00

Kella 18.00 seisuga on registreeritud 795.742 valijast võtnud hääletamisest osa 753.149 inimest ehk 94,65%.

Kella 16.00-ks oli 9. ringkonnas, kus balloteerib sm. STALIN, hääletamises osalenud kõik 100%.

Kella 18.00-ks oli 2. ringkonnas, kus kandidaadiks on sm. MOLOTOV, hääletamine täielikult lõppenud, osavõtt 100%.

³ MO – maakonna-osakond

⁴ KBF – Punalipuline Balti Sõjalaevastik (Krasnoznamjonnõi Baltijskij Flot)

Kella 18.00-ks oli 84. ringkonnas, kus kandidaadiks on sm. ŽDANOV, hääle andnud 92,3%.

Kella 18.00-ks oli 1. ringkonnas, kus kandidaadiks on Eestimaa K(b)P KK sekretär sm. KAROTAMM, hääletamisel osalenud 94,85% valijatest.

Möödunud päeva jooksul leidsid aset järgmised ilmingud:

1. Kell 4.00 Võru linnas teostas grupp tundmatuid isikuid kooperatiivkaupluse röövimise. Ettevõtetud meetmete tulemusel on kinni peetud üks röövijatest, kelleks osutus 65. laskurdiviisi 190 lp.⁵ sõdur, kes peeti kinni koos osa röövitud kaubaga. Ülejäänute jälitamine on käigus.
2. Kell 13.00 saabusid Martna külla, Lüganuse vallas, Viru maakonnas, autoga kolm isikut sõja-merelaevastiku vormis, kes Albert LUMAT-i talus tapsid kaks siga ja viisid ära need ning mitmesuguseid toiduaineid ja rõivaesemeid. Röövijate jälitamine on käigus.
3. 16. veebruari päeval läksid Liiva-Aia tallu, Kärü vallas, Järva maakonnas, jaoskonna valimiskomisjoni liikmed, ühe IB võitleja saatel, et kutsuda talu omanik hääletamisele. Talus purjutas 4 isikut, sealhulgas legaliseeritud NIINEMETS Voldemar, kes kargasid IB võitleja kallale ja peksid ta läbi. Toimub juurdlus.
4. Kell 14.00 ühes Tartu linna restoranis peeti kinni nõukogudevastase agitatsiooni pärast, mis oli suunatud valimiste nurjamisele, kodanik ZEIGER, Astrid Kirilli tütar, ilma kindla elu- ja töökohata. Kinnipeetu on üle antud MGB MO-le.
5. Kell 6.00 Iru külas, samas vallas, Harjumaal, 106. piirivalvesalga 5. patrulli ülem, kontrollides külanõukogu, kus asus valimisjaoskond, avastas ühes 2. korruse lukustatud toas 2 kg 800 gr tooli⁶ – ilma sütikuteta. Toimub juurdlus.

⁵ lp. – laskurpolk

⁶ tool – tsiviil- ja militaarkäibes levinud lõhkeaine trinitrotoluool (TNT) lühend.

Tallinnast Moskvasse 16.2.1947 kell 22.00

Ülemnõukogu valimiste resultatiivsus kella 21.00-ks on vabariigis tervikuna 99,21% kõigist valijaist.

On rakendatud kõik abinõud, et tagada bulletäänide toimetamine jaoskondadest ringkondade ja kesk-valimiskomisjoni.

Registreeritud on üks röövimisjuhtum:

Kell 17.00 Aegviidu raudteejaama rajoonis, Järva maakonna territooriumil, sooritati kolme 371. Eesti polgu sõjaväelase poolt talu röövimine.

Röövijad JEKIMETOV, PUULMAN ja SOO on kinni peetud MGB 16. brigaadi poolt.

Valimisringkondade andmeil on vabariigis tervikuna arvel valijaid 800.772 inimest, neist osales hääletamisel 779.700 inimest ehk 99,87%.

Valimisjaoskondades, kus balloteerisid seltsimehed STALIN, MOLOTOV, ŽDANOV ja Eestimaa K(b)P KK sekretär seltsimees KAROTAMM, osales hääletamisel 100% valijaid.

ERAF f. 131, s. 81, l. 81, 110, 112–117
(tõlge vene keelest).

Tiit Noormets

(1959)

Lõpetanud Tartu ülikooli (1982) ja Moskva Ajaloo-Arhiivinduse Instituudi (1985). Olnud 1983–1993 Filmi-, Foto- ja Fonodokumentide Riiklikus Keskarhiivis (FFFRKA) erinevatel ametikohtadel, sh. kasutusosakonna juhataja. 1993–1996 Kaitseministeeriumis toimetaja, 1996–2000 Riigiarhiivi publitseerimisala nõunik, alates 2001 publitseerimistalituse peaspetsialist. Uurimisvaldkonnad: sõjaajalugu, sh. relvastatud vastupanuliikumised; 20. sajandi Eesti ajalugu. Üle 50 teadus- ja aimeartikli ja kommenteeritud dokumendipublikatsiooni.